

Оригинални научни рад
удк: 811.14'06'36
378.147.:811.14'06
doi: 10.5937/zrffp52-31215

УПОТРЕБА ЕЛЕКТРОНСКИХ КОРПУСА У НАСТАВИ ГРАМАТИКЕ: УСВАЈАЊЕ УЧЕСТАЛИХ ЛЕКСИЧКИХ СПОЈЕВА НА ВИШИМ НИВОИМА УЧЕЊА

Данка М. РАЂЕНОВИЋ¹
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за неохеленске студије

¹ anka.radjenovic@fil.bg.ac.rs

Рад примљен: 8. 3. 2021.
Рад прихваћен: 30. 6. 2022.

УПОТРЕБА ЕЛЕКТРОНСКИХ КОРПУСА У НАСТАВИ ГРАМАТИКЕ: УСВАЈАЊЕ УЧЕСТАЛИХ ЛЕКСИЧКИХ СПОЈЕВА НА ВИШИМ НИВОИМА УЧЕЊА

Кључне речи:
електронски
корпуси;
настава граматике;
учестали лексички
спојеви;
грчки језик као
страни;
виши нивои учења
страног језика.

Сажетак. У раду се предочава један од могућих приступа усвајању учесталих лексичких спојева у настави граматике употребом електронских језичких корпуса, узимајући у обзир специфичност лексичко-граматичког приступа у усвајању савременог грчког језика на вишим нивоима учења. Електронски корпуси као скупови аутентичних текстова представљају драгоцен извор за наставнике и ученике у процесу усвајања страног језика и као допуна уџбеницима, речницима и граматицима могу имати значајне импликације у дидактици грчког језика као страног и креирању студијског програма.

Увод

Досезање високог нивоа компетенције у усвајању страног језика изазов је како за наставнике тако и за студенте страног језика. Поред функционалне употребе циљног језика, за висок ниво језичке компетенције потребно је досегнути флуентност нативног говорника, што се не постиже искључиво овладавањем граматичким, лексичким и фонетским правилима већ је неопходно употребљавати учестале лексичке спојеве и у говорном и у писаном дискурсу (Zaabalawi & Gould, 2017, стр. 21). Из тог разлога, неопходно је систематски приступити изучавању учесталих лексичких спојева (колокација²) које за потребе овог рада посматрамо у најширем смислу као скупове двеју или више речи који се арбитрарно употребљавају заједно.

Како одређени спојеви нису искључиво лексички већ и граматички (нпр. рекцијске допуне), значајну улогу у њиховом проучавању може имати употреба електронских језичких корпуса. Наиме, поједини корпуси пружају могућност претраживања граматичких допуна (нпр. објекта или субјекта), што је драгоцено за проучавање лексичких спојева и одређивање језичког регистра ком припадају. С тим у вези, предмет нашег истраживања јесте употреба електронских корпуса у настави граматике савременог грчког језика, где се усвајањем учесталих лексичких спојева усвајају граматичка правила у комуникацијском контексту.

Савремени иприсѝуѝ насѝави ирамѝѝике

Настава граматике увек је заузимала важно место у учењу страног језика. Многи од нас у формалном систему образовања под учењем језика су сматрали усвајање лексике и граматичких правила. Чини се да је за многе и данас то „дефиниција“ за познавање неког страног језика. На основу овакве представе о усвајању страног језика формирани су и курикулуми

² За детаљан опис и дефиницију колокација в. Дражић, 2014.

у формалном систему образовања који прате граматичке јединице, па су све остале активности одабране и груписане на основу граматичких структура које треба да се усвоје на одређеном нивоу учења.

До „децентрализовања“ улоге граматике у наставном процесу долази појавом и развојем комуникативног приступа у настави страних језика. Не само да се појавом овог приступа преиспитује улога граматике већ се донекле и оспорава њена важност, што се може сматрати другом крајношћу. Задатак који се поставља пред комуникативни приступ треба схватити као покушај да се премости јаз између двеју наизглед неспојивих ствари – јаз између граматике и комуникације. Управо у употреби језика у комуникацији са граматичком тачношћу налази се кључ за успех у усвајању страног језика. Веза између граматике и комуникације може се заправо сматрати модификацијом комуникативног приступа учењу страног језика.

Комуникативна компетенција тако ни на који начин не искључује граматичку компетенцију. За успешно савладавање страног језика важно је развити граматичку и социолингвистичку компетенцију, као и стратегије за комуникацију (Canale & Swain, 1980, стр. 27). Стога је важно да ова три елемента буду и саставни део наставе страних језика и ниједном од њих не треба давати предност у односу на друге јер чине јединствену целину. Такође, комуникативни приступ треба да се прилагођава потребама студената, те је веома важно да наставници ослушкују потребе и циљеве својих студената. Граматика би требало да буде део стварног говорног контекста страног језика, а савремени комуникативни приступ настави страних језика требало би да створи могућност да студенти учествују у аутентичној комуникацији са говорницима циљног језика (Keck & Kim, 2014, стр. 17).

Настава граматике срчког језика на вишим нивоима учења

Једно од основних питања које се намеће када је реч о комуникативном приступу учењу језика јесте то на који начин граматика треба да буде представљена и да ли је неопходно да у образовним курикулумима постоје посебно предвиђени часови за наставу граматике. Иако смо у претходном поглављу закључили да комуникација не искључује граматичку прецизност, како у говору тако и у настави страних језика, ипак је донекле спорна настава граматике у традиционалном смислу.

Традиционална настава граматике подразумева експлицитно приказивање граматичких правила која су обично представљена деконтекстуализованим реченицама. У том погледу, настава граматике на било ком нивоу учења страног језика, па тако и на универзитетском, из угла комуникативног приступа никако није прихватљива. Међутим, то не значи да граматика треба да се представља имплицитно искључиво у говорном

контексту. Свакако се истиче значај експлицитне наставе граматике страног језика јер се под њом подразумева „свака наставна активност која се фокусира на ученикову пажњу у облику поруке (идеално у контексту значења и функције поруке)“ (Celce-Murcia, 1992, стр. 406). Стога је веома важно јасно разликовати *теоријски* и *традиционални* концепт наставе граматике. Сматрамо да је теоријски оквир неопходно представити експлицитно, нарочито у универзитетској настави, али не и традиционално, што би подразумевало пуко набрајање правила која студенти треба да меморишу и увежбају кроз дрил-вежбе. Напротив, теоријска настава треба да буде уско везана за комуникативни контекст.

Стога се на Катедри за неохеленске студије Филолошког факултета Универзитета у Београду настава граматике, на посебним часовима предвиђеним за то, одвија тако да граматичка правила бивају представљена експлицитно, а посебна пажња се придаје теорији. Ово може да наведе на помисао да се настави граматике приступа традиционално, али је потребно нагласити да усвајање граматике на овим часовима није само себи циљ. Напротив, часови граматике имају за циљ да се посебна пажња посвети појединачним облицима и њиховим функцијама у комуникативним ситуацијама, као и да се одређене структуре циљног језика упореде са структурама у матерњем језику. У том контексту може се говорити о *комуникативној драматизици* (Newby, 2015, стр. 13–14) у оквиру комуникативне наставе језика.

Овакав приступ настави граматике изузетно је важан на вишим нивоима учења страног језика због преплитања лексичких, семантичких, прагматичких и синтаксичких елемената. Настава граматике савременог грчког језика на вишим нивоима управо се заснива на приказивању сложености и испреплетаности језичких појава. Велики део градива чине породице речи, изведенице и сложенице глагола који су специфични како због својих морфолошких и семантичких својстава тако и због употребе. Стога је једино могућ свеобухватни приступ у савладавању правила њихове употребе, па треба да се усвајају искључиво у контексту, уз помоћ речника и употребу језичких корпуса.

Лексичко-драматички приступ: учесници лексички сивојеве

Развојем друштвено оријентисаних лингвистичких теорија и информационих технологија долази и до стварања првих електронских корпуса на којима се раде пре свега лексикографска, али и многа друга лингвистичка истраживања (Keck & Kim, 2014, стр. 40). Управо су истраживања у корпусној лингвистици утврдила да се у језику веома често употребљавају фиксне комбинације које се састоје од већег броја лексичких јединица

(Byrd & Coxhead, 2010). Овакве комбинације називају се учесталим лексичким спојевима и у ту групу убрајају се идиоми, колокације и низови сачињени од двеју или више речи. Ови спојеви су нарочито важни када је реч о усвајању страног језика, „јер поред тога што се правилном употребом комбинација речи остварује флуентност, њоме се постиже и употреба језика која потпуно одговара језичком окружењу“ (Lazić, 2017, стр. 1).

Тако је у процесу усвајања страног језика уочено да је за достизање високе језичке компетенције недовољно само овладати правилима фонетике, морфологије и синтаксе. Наиме, да би се остварио циљ приближавања нативним говорницима страног језика, основни предуслов, поред овладавања граматичким правилима, јесте правилна употреба лексичких спојева. У досадашњим студијама уочено је да, и поред високе језичке компетенције, ненативни говорници не владају у потпуности лексичким спојевима (Zabalawi & Gould, 2017, стр. 22), те су они тако постали и предмет многобројних студија о усвајању страних језика и корпусној лингвистици.

Употреба језичких корпуса омогућила је и другачији приступ настави страних језика и то спајањем граматике и лексике у једну целину. Настава граматике не заснива се искључиво на облицима већ се фокусира на употребу у одређеном реченичном контексту. Овакав приступ не односи се искључиво на правилну употребу граматичких конструкција већ тежиште пребацује на везивање граматичких структура за живи говор. То пружа могућност за увиђање алтернативних граматичких структура које се појављују у језичком корпусу и повезује граматику са лексиком, за коју се сматра да заузима централно место у употреби корпуса у настави језика. Претраживањем лексичког садржаја добијамо информације о употреби, функцији и значењу речи у различитим контекстима. Стога се конкорданце³ сматрају савршеном алатком за усвајање речи у контексту. Најчешће се у корпусима претражују учестали лексички спојеви (колокације), али и употреба речи у одређеном контексту, као и припадност одређеном језичком регистру (Χαλισιάνη, 2008, стр. 822).

Употреба фиксних лексичких спојева, пре свега, колокација, веома је важан део језичке компетенције нативних говорника и због тога је неопходно њихово усвајање уврстити и у наставу страних језика. Употребом колокација у циљном језику постиже се не само висока језичка компетенција већ и флуентност. Упркос томе што је јасан значај усвајања колокација у страном језику, још увек није утврђено на који начин оне треба да се усвајају и у којој мери. Сматра се да би пажња требало да се

³ „[...] у постојећој литератури се у контексту наставних материјала преузетих из корпуса далеко најчешће говори о употреби конкорданци, док многе друге опције које корпуси пружају остају или потпуно занемарене, или се њихова сложеност наводи као разлог за њихово ретко коришћење“ (Miličević & Samardžić, 2010).

усмери на употребу колокација, а не на њихово разумевање, с обзиром на то да је њихово значење транспарентно. Међутим, ретке су студије које анализирају употребу колокација међу ненативним говорницима страног језика и поставља се питање у вези са доношењем општих закључака тих студија (Nesselhauf, 2003, стр. 223–224).

Полазна тачка истраживања у вези са усвајањем колокација јесу уочени проблеми при употреби лексичких комбинација чак и на вишим нивоима учења страног језика. И поред тога што студенти на вишим нивоима учења разумеју појединачне речи, проблем настаје када треба да се донесе одлука у вези са употребом појединачне речи у споју са неком другом речи.

Тако се у једној од студија (Bahns & Eldaw, 1993, стр. 101–102) поставља питање у вези са усвајањем колокација од стране ненативних говорника. Пре свега, оспорава се став да се колокације могу спонтано усвојити, а и утврђује се чињеница да је познавање вокабулара у страном језику на далеко вишем нивоу од познавања колокација. Такође, аутори наведене студије истичу и значај усвајања колокација без обзира на то што се многе од њих, нарочито на вишим нивоима учења, могу лако парафразирати. Међутим, и поред могућности парафразирања, остају колокације које није лако описно исказати, те би од великог значаја било позабавити се управо овим колокацијама у настави страних језика. На тај начин би се уштедело време у наставном процесу, али би на експлицитан начин била скренута пажња на колокације које треба усвојити на часовима страног језика.

Закључци студије наведених аутора (Bahns & Eldaw, 1993, стр. 108) указују на значај усвајања колокација у наставном процесу због тога што студенти страних језика често не употребљавају тачне колокације, што се може објаснити занемаривањем колокација у настави страног језика. Такође, овом студијом се потврђује и неопходност познавања колокација за успешно овладавање страним језиком.

Имајући у виду резултате претходних истраживања и специфичност контекста универзитетске наставе граматике на вишим нивоима учења савременог грчког језика, уочили смо да постоји потреба за тим да изучавање колокација употребом електронских корпуса постане саставни део наставе не само граматике већ и других језичких предмета.⁴ С обзиром на специфичност градива граматике на вишим нивоима студија, сматрамо да је неопходно начинити прве кораке који би студентима олакшали усвајање колокација, а наставницима помогли у систематизацији градива и скретању пажње на елементе који не могу спонтано да се усвоје. Стога је неопходна сарадња студената и наставника ради што успешнијег савладавања препрека у коришћењу корпуса и њиховој примени у наставном процесу, али и у самосталном раду студената.

⁴ Савремени грчки језик Г-1 – Г-8, Практикум из неохеленистике 1–4.

Упоӣтреба кор̄пуса у на̄стави їрама̄тїке їрчкої језика

Главни извори у настави граматике страних језика представљају постојећи уџбеници, граматике и речници. Како граматичка правила нису подложна честим променама, често се не преиспитује ни процес усвајања граматичких правила, као ни наставни материјали. Међутим, како смо претходно приказали, приступ настави граматике се знатно мења, ученик се поставља на централно место наставног процеса, наставник се сматра фацилитатором (в. Рађеновић и Стојичић, 2016) у процесу усвајања страног језика, па се самим тим мења и однос према наставним материјалима. Наиме, уџбеничка литература не сматра се јединим и неприкосновеним извором информација већ се трага за примерима, начинима на које се одређена правила могу применити у комуникацији и тиме настава граматике постаје изузетно динамичан процес.

Управо у таквим околностима досадашњи извори у којима су описана граматичка правила нису потпуни ни довољни. Због тога је употреба корпуса у настави страних језика изузетно важна, па чак и неопходна за смештање правила у комуникативни контекст, што је и циљ савремене наставе граматике. Имајући у виду значај употребе корпуса у настави страних језика, Кек и Ким (Keck & Kim, 2014, стр. 87) предлажу опције доступне наставницима страних језика за употребу корпуса у наставном процесу. Као први издвајају приступ *иза сцене* у ком наставници припремају своје часове уз помоћ корпуса. Овај приступ је за наставнике који немају много искуства са употребом корпуса најједноставнији и представља први корак за употребу корпуса у настави страних језика. Други приступ тиче се употребе корпуса на самом часу, када се појаве недоумице у току наставног процеса, док трећи приступ подразумева активну улогу студентата у претраживању корпуса, што подстиче самосталан рад и извођење сопствених закључака.

У контексту наставе граматике савременог грчког језика на вишим нивоима учења, увиђа се да уџбеници, граматике⁵ и речници нису довољни за разјашњавање употребних разлика одређених лексичко-граматичких спојева. Како се на овим нивоима изучавају специфични лексичко-граматички спојеви који припадају ученом регистру (в. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Φλιάτουρας, 2004) грчког језика, потребна су додатна објашњења и примери који јасно приказују разлике у употреби. Таква специфична ситуација наводи и наставнике и студенте да преиспитају постојеће, али и да

⁵ Реч је о нормативним граматикама у којима су приказана граматичка правила илустрована деконтекстуализованим примерима (нпр. Τριανταφυλλίδης, Μ. (2004). *Νεοελληνική Γραμματική*. Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων), што није прилагођено контексту учења модерног грчког језика као страног, те је улога електронских корпуса од изузетног значаја.

потраже нове изворе информација, те корпуси представљају вредан извор информација. Рад на корпусу може бити драгоцен у погледу упоређивања објашњења датих у уџбеницима, граматикама и речницима и примерима из корпуса, на основу којих се ствара квалитетан садржај који може употпунити наставни процес (Keck & Kim, 2014, стр. 88).

Употреба корпуса у настави грчког језика као страног ограничава се на доступне бесплатне корпусе⁶, који још увек нису разноврсни и бројни као корпуси енглеског језика. Поред ове ограничености корпуса, један од проблема је такође и могућност имплементирања постојећих корпуса у комуникативну наставу. Потребно је пронаћи адекватан начин прилагођавања садржаја корпуса аутентичној комуникацији. Нарочито се поставља питање у вези са употребом табеларних или графичких приказа преузетих из корпуса, али и када постоји приступ текстовима, опет постоји могућност да ти текстови буду истргнути из оригиналног контекста. Ипак, и поред свих наведених недостатака, претраживањем корпуса може се издвојити аутентичан материјал применљив у настави страног језика и од велике помоћи је и наставницима и студентима (Χαλσιάνη, 2008, стр. 823). Ипак, без обзира на ограниченост ресурса, претрагом корпуса могуће је доћи до релевантних примера који у великој мери доприносе квалитету наставе граматике.

Међутим, битно је напоменути да све изворе треба преиспитивати и да резултати добијени претраживањем корпуса не би требало непосредно да се преносе у наставне материјале уз занемаривање културних и друштвених аспеката, те је потребна одређена врста прераде сирових резултата у материјал прилагођен наставном процесу. Флауердју (Flowerdew, 2009, стр. 403) указује на потребу овакве врсте педагошке медијације података добијених у претраживању корпуса из перспективе одговора на питања које податке треба узети у обзир и на који начин их прилагодити настави.

Присϣιϣιϣι иза сцене на ѿримеру колокација са сложеницама ѿλαϣολα ϣραϣω (‘ѿисаѿи’)

На часовима граматике грчког језика на Катедри за неохеленске студије Филолошког факултета Универзитета у Београду на вишим годинама студија посебно се обрађују породице глагола настале префиксацијом. Ове породице речи специфичне су по томе што се префиксима мења значење речи и што се многе сложене и изведене речи настале од основног

⁶ http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/corpora/index.html
https://app.sketchengine.eu/#sketchdiff?corpname=preloaded%2Feltentent14_tt2
<http://web-corpora.net/GreekCorpus/search/>

глагола везују за одређени језички регистар⁷, [+/- учени] (в. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Φλιάτουρας, 2004).

Творбени образац који се користи за грађење речи од глагола није непознат говорницима српског језика, с обзиром на то да се префиксацијом граде сложенице и у српском језику (писати – отписати, преписати, исписати итд.), али се истим поступком мења и глаголски вид (писати–написати). Управо ова сличност творбених образаца олакшава усвајање нових речи и у грчком језику. Међутим, процес усвајања није ограничен искључиво на усвајање лексике већ и на усвајање морфологије, као и на употребу колокација у контексту.

За потребе овог рада издвојили смо неколико примера из упоредног претраживања корпуса *Sketch Engine*⁸, како бисмо приказали разлику између појединачних сложеница глагола *ἵστασι*, које су проблематичне за усвајање међу говорницима српског језика, због сличног или истог превода на српски, или пак због неразазнавања јасне разлике поређењем речничких дефиниција. Стога је употреба корпуса драгоцене јер се на примеру лексичких спојева у најширем смислу јасно уочава разлика у употреби ових глагола.

Изабрани корпус за ово истраживање, за разлику од других наведених корпуса савременог грчког језика, пружа могућност моменталног увида у реакцијске допуне глагола у виду фиксних лексичких спојева на основу статистичких параметара. Наиме, издвајају се најчешћи спојеви речи, колокације и идиоми, што у другим корпусима не постоји као могућност. Предност овог корпуса је управо у томе што се статистички може добити прецизна информација о учесталости појављивања одређених спојева речи, а све то је и графички илустровано. Управо даља анализа оваквог табеларног приказа колоката без реченичног контекста драгоцене је на вишим нивоима учења језика када је потребно проверити јачину везе одређених лексичко-семантичких спојева, те се може применити у настави граматиџке грчког језика као страног.

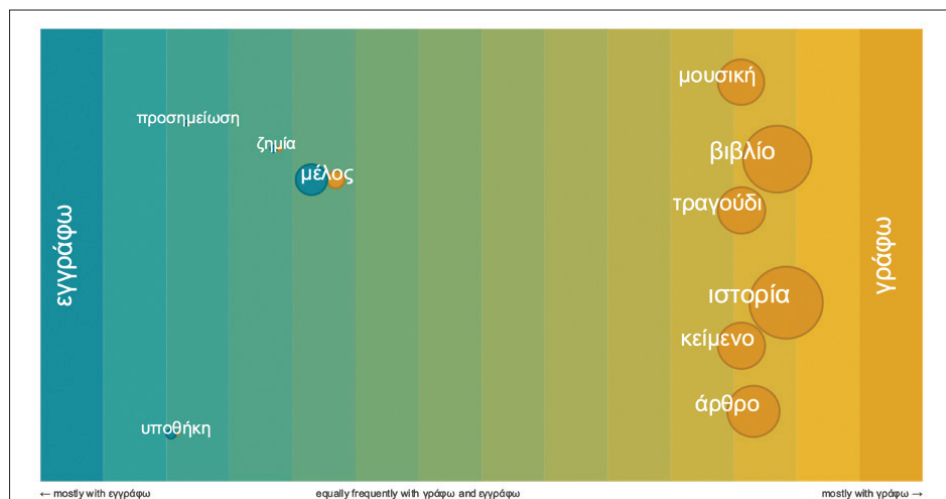
Јасна разлика између појединих сложеница, нарочито када може да се преведе на матерњи језик, не представља проблем за усвајање, али се потешкоће јављају управо онда када је одређене сложене глаголе или именице потребно употребити у спојевима са другим речима, где, с једне стране, долази до преклапања значења, али употреба у одређеним спојевима искључује употребу било које друге речи са истим или сличним значењем.

Да би се подробније објаснила ова појава, али и да би се унапредио наставни процес, употреба корпуса може бити од велике помоћи како

⁷ Језички регистар у модерном грчком језику везује се за тзв. грчко „језичко питање“, тј. постојање диглосије – димотика и катаревуса (В. Јовановић, 2014).

⁸ https://app.sketchengine.eu/#sketchdiff?corpname=preloaded%2Feltenten14_tt2

наставницима тако и студентима. Због почетних корака у употреби корпуса одлучили смо да на примеру приступа *иза сцене*, у ком наставник користи корпус да разреши недоумице које може да предвиди анализирајући уџбеничке материјале и примере из речника, илуструјемо употребу корпуса на примеру сложеница глагола *γράφω* ('писати').

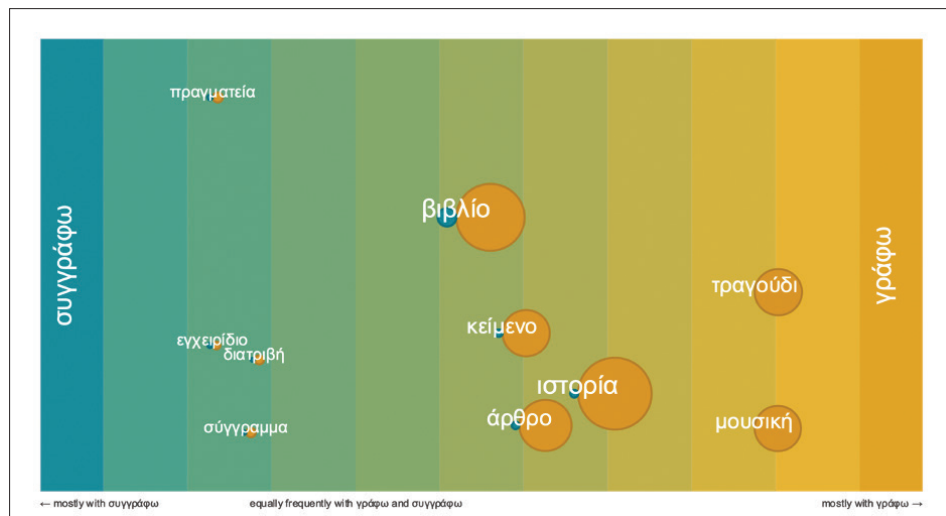
Слика 1.⁹

Упоредном анализом глагола *γράφω* и *εγγράφω* ('писати' и 'уписати') закључујемо да се на основу спојева са именицама (рекцијским допунама ових глагола) њихова значења минимално поклапају, и то само у споју са именицом *μέλος* ('члан'), иако је речничка дефиниција глагола *εγγράφω* уско везана за глагол *γράφω*: „писати нечије име у (званични) каталог, стање итд. како би добио неко својство или постао члан неког скупа; писати.“¹⁰ Ова дефиниција може бити збуњујућа с обзиром на то да се глагол *γράφω* појављује као синоним, па се тако анализом корпуса долази до закључка да је глагол *εγγράφω* у најчешћем споју са именицом *μέλος* ('члан'), што је заправо и кључна реч у дефиницији овог глагола у речнику. С друге стране, видимо да се глагол *γράφω* са значењем 'писати' користи уз именице *βιβλίο* ('књига'), *ιστορία* ('прича'), *κείμενο* ('текст'), *άρθρο* ('чланак', 'рад'), али и уз именице *μουσική* ('музика'), *τραγούδι* ('песма'), где добија значење 'компоновати'. Тако се употребом корпуса решава недоумица у вези са разликовањем ова два глагола, али такође и са самом употребом

⁹ Преузето из корпуса: https://app.sketchengine.eu/#sketchdiff?corpname=preloaded%2Feltent14_tt2

¹⁰ *γράφω* το όνομα κάποιου σε (επίσημο) κατάλογο, κατάσταση κтл., ώστε να αποκτήσει μια ιδιότητα ή να γίνει μέλος ενός συνόλου· *γράφω*

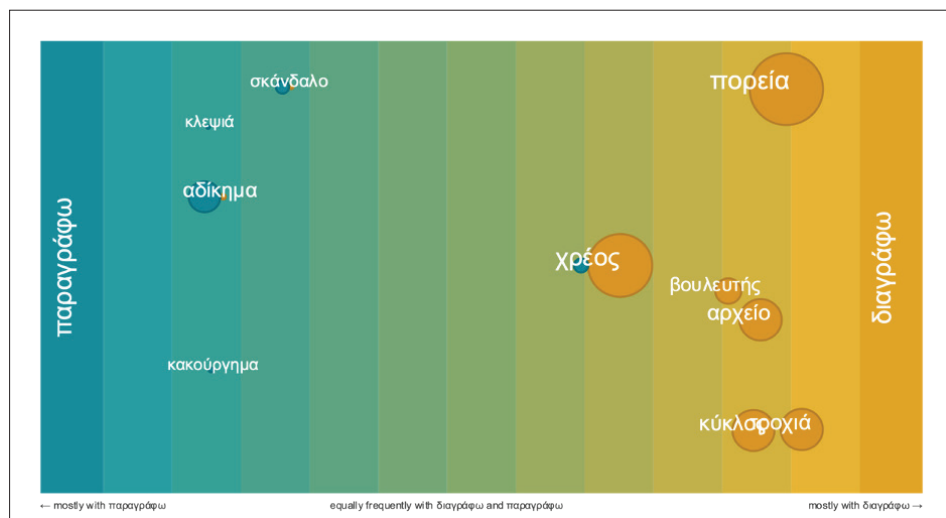
глагола *ураџω*, за који видимо да се везују два основна значења 'писати' и 'компоновати'.

Слика 2.¹¹

Још једна честа недоумица јавља се код глагола *συγγράφω* и *γράφω* са значењем 'писати'. У том случају, за дидактичке потребе лексички спојеви представљају једини начин да се ова недоумица разреши па је у том смислу употреба корпуса од пресудног значаја. Упоредном претрагом корпуса јасно се виде разлике у употреби и доминантност глагола *γράφω*. Међутим, исто тако је јасно преклапање значења ових двају глагола, што је за дидактички процес значајно у погледу јасне слике која се стиче из корпуса да се ова два глагола наредо могу употребити готово уз сваку од наведених именица (осим уз именице које су у споју са глаголом *γράφω* у значењу 'компоновати') и да не постоји оштра граница која их дели већ само чешћа употреба у одређеним спојевима.

¹¹ Преузето из корпуса: https://app.sketchengine.eu/#sketchdiff?corpname=preloaded%2Feltentent14_tt2

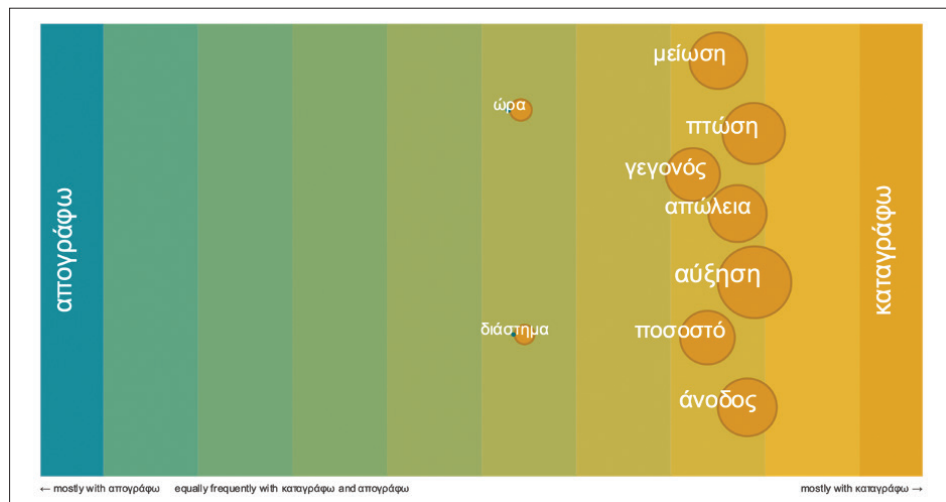
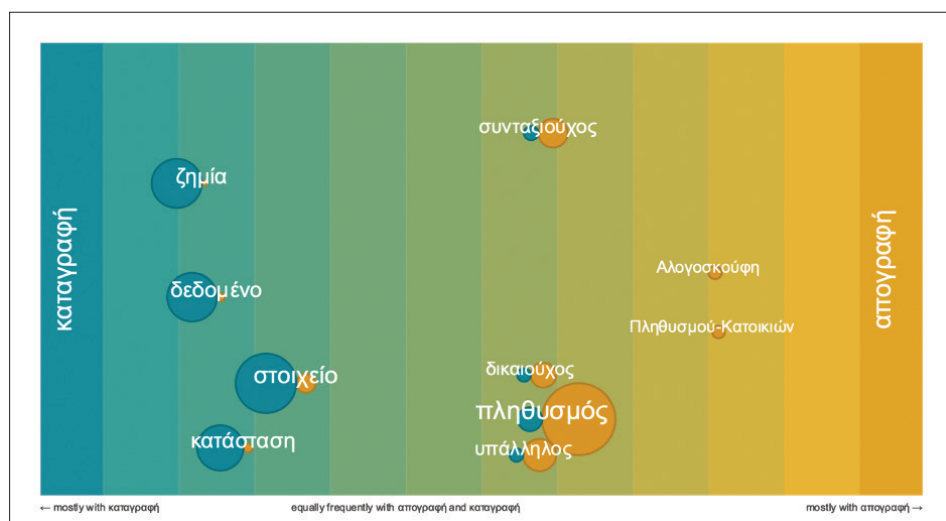
Слика 3.¹²

Слично претходном примеру, и глаголи *παραγράφω* и *διαγράφω* имају значење 'дрисати', 'отписати', 'поништити', те нису довољне речничке дефиниције да би се схватила разлика у употреби ова два сложена глагола. Иако се наводи да глагол *παραγράφω* спада у домен правничке терминологије, тек анализом корпуса увиђамо да најчешће стоји у спојевима са именицама *αδίκημα* ('прекршај'), *κακούργημα* ('злочин'), *σκάνδαλο* ('скандал'), *κλεψιά* ('крађа') па се не можемо ослонити на основно значење овог глагола већ на реченични контекст. С друге стране, глагол *διαγράφω* у наведеном значењу везује се за именице *χρέος* ('дуг'), *βουλευτής* ('посланик'), *αρχείο* ('датотека'), док се са значењем 'описати' користи у спојевима са именицама *πορεία* ('пут'), *κύκλος* ('круг'), *τροχιά* ('путања').

Поређење учесталих лексичких спојева на ова два глагола указује на значај раздвајања значења јер видимо да се значења ова два глагола само делимично поклапају. Стога је претходна анализа уџбеничких материјала и речника неопходна за сврставање спојева у одређене значењске скупове.

Упоредном анализом глагола са значењем 'пописати', 'забележити' *απογράφω* и *καταγράφω* закључујемо да је доминантна употреба глагола *καταγράφω* са значењем 'забележити' у споју са именицама *μείωση* ('смањење'), *πτώση* ('пад'), *ποσοστό* ('процент'), *άνοδος* ('раст'), *απώλεια* ('губитак') и др., што се везује за статистичке податке, док нема чврстих спојева са глаголом *απογράφω*, што нас упућује на даљу претрагу.

¹² Преузето из корпуса: https://app.sketchengine.eu/#sketchdiff?corpname=preloaded%2Feltenten14_tt2

Слика 4.¹³Слика 5.¹⁴

Тако поређењем именица изведених од наведених глагола *απογραφή* и *καταγραφή* уочавамо другачије и разноврсније спојеве. За именицу *καταγραφή* везују се *δεδομένο* ('податак'), *κατάσταση* ('стање'), *ζημία*

¹³ Преузето из корпуса: https://app.sketchengine.eu/#sketchdiff?corpname=preloaded%2Feltent14_tt2

¹⁴ Преузето из корпуса: https://app.sketchengine.eu/#sketchdiff?corpname=preloaded%2Feltent14_tt2

(‘штета’), *στοιχείο* (‘податак’), док су у најчешћем споју са *απογραφή* именице *πληθυσμός* (‘популација’), *κάτοικος* (‘становник’), *συνταξιούχος* (‘пензионер’), *υπάλληλος* (‘службеник’) и др. Уочавамо да се именица *απογραφή* везује за одређене групе становништва, док се именица *καταγραφή* јавља у спојевима са стањима и подацима, те се на тај начин може јасније видети разлика и у употреби глагола *απογράφω* и *καταγράφω* од којих су изведене ове именице.

У наставном процесу овај вид поређења и проширивања анализе значајан је због стицања увида у шири контекст јер упоређивањем глагола није било могуће извести потпуне и јасне закључке. Стога је препоручљиво да се претрага прошири на друге изведене речи, како би се добили што детаљнији подаци и како би се извели прецизни закључци.

Закључци

Анализирани примери из корпуса представљају покушај да се прикаже један од могућих начина употребе корпуса у настави граматике. То је само мали корак у изузетно широком спектру могућности које корпуси пружају у настави страних језика.

С обзиром на то да корпуси нису интегрални део наставе грчког језика као страног, ово истраживање је почетни корак у увођењу претраживања корпуса у редовну наставну праксу, али и самосталан рад студентата и наставника. Употребом корпуса стичу се већа аутономија у раду, јаснији увид у контекст у ком се поједини лексичко-граматички спојеви употребљавају и смањује се произвољност у процењивању фреквентности и начина употребе таквих спојева. Међутим, не треба занемарити чињеницу да су многа истраживања на корпусима других страних језика плод рада ентузијаста и да употреба корпуса неће заживети у настави све док са њом не буду упознати наставници језика, чији је распоред већ довољно попуњен. Стога је за употребу корпуса у настави страних језика потребно едуковати и наставнике и студенте, како би ван учионице могли самостално да истражују корпусе (Vannestål & Lindquist, 2007, стр. 330).

Истраживање корпуса *иза сцене* свакако је један од начина да се корпуси уведу у наставу као средство које служи као допуна осталим наставним материјалима, те се њиховом употребом ствара и свест о томе да уџбеници и речници нису једини извор информација. Анализом корпуса стичемо увид у то како се језик употребљава у контексту и ком регистру припада. Учестали лексички спојеви тако постају део наставе граматике страног језика и управо се проучавањем корпуса ограничава произвољност у језичкој продукцији. На вишим нивоима учења страног језика усвајање учесталих лексичких спојева је кључно за постизање лингвистичке и прагматичке компетенције и представља границу између почетног и

напредног нивоа учења страног језика (Keck & Kim, 2014, стр. 87). Оваква врста језичке „контекстуализације“ веома је важна за усвајање грчког језика, с обзиром на дугогодишње постојање диглосије које је утицало на оштро разграничавање регистара.

У досадашњој наставној пракси, студенти треће и четврте године Катедре за неохеленске студије Филолошког факултета Универзитета у Београду учествовали су, истраживањем корпуса, у изради сопствених вежбања која су се тичала употребе колокација у писаном и усменом дискурсу. Кроз колаборативно учење, студенти су показали велико интересовање за овакав вид креирања наставних материјала, чиме им је пружена могућност да добију одговоре на сопствена питања у вези са употребом језика, као и да увиде лексичко-граматичке обрасце у циљном језику. Студенти кроз овај приступ стичу увид о употреби циљног језика у различитим контекстима и стварају сопствене примере у контексту. Самосталним радом на корпусима ствара се и простор за поређење циљног језика са матерњим, што доприноси бољем разумевању одређених лексичко-граматичких образаца у циљном језику.

Литература

- Дражић, Ј. (2014). *Лексичке и џрамаџичке колокације у срџском језику*. Нови Сад: Филозофски факултет.
- Јовановић, М. (2014). *Неохеленске сџудије и „језичко џиџање“*. Београд: Филолошки факултет.
- Рађеновић, А. и Стојичић, В. (2016). Медијација у настави савременог грчког језика као страног. У: Z. Kašić (ur.), *Primenjena lingvistika u čast Dušanki Točanaš: O jeziku i jezicima* (227–239). Novi Sad – Beograd: Društvo za primenjenu lingvistiku Srbije – Filozofski fakultet Univerziteta u Novom Sadu – Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Bahns, J. & Eldaw, M. (1993). Should We Teach EFL Students Collocations?. *System*, 21 (1), 101–114.
- Bennett, G. (2010). *Using Corpora in the Language Learning Classroom: Corpus Linguistics for Teachers*. Ann Arbor, MI: University of Michigan Press.
- Byrd, P. & Coxhead, A. (2010). On the Other Hand: Lexical Bundles in Academic Writing and in the Teaching of EAP. *University of Sydney Papers in TESOL*, 5, 31–64.
- Flowerdew, L. (2009). Applying Corpus Linguistics to Pedagogy: A Critical Evaluation. *International Journal of Corpus Linguistics*, 14, 393–417.
- Keck, C. M. & Kim, Y. J. (2014). *Pedagogical Grammar*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Lazić, K. (2017). *Učestali leksički spojevi u engleskom jeziku biotehničke struke: Korpusna analiza radova izvornih i neizvornih govornika* (neobjavljena doktorska disertacija). Filološki fakultet, Beograd.

- Miličević, M. i Samardžić, T. (2010). Korpusi kao sredstvo za postizanje autonomije u učenju stranog jezika. U: J. Vučo (ur.), *Autonomija učenika i nastavnika u nastavi jezika i književnosti* (387–399). Nikšić: Filozofski fakultet.
- Nesselhauf, N. (2003). The Use of Collocations by Advanced Learners of English and Some Implications for Teaching. *Applied Linguistics*, 24 (2), 223–242.
- Vannestål, M. E. & Lindquist, H. (2007). Learning English Grammar with a Corpus: Experimenting with Concordancing in a University Grammar Course. *ReCALL*, 19 (3), 329.
- Zaabalawi, R. S. & Gould, A. M. (2017). English Collocations: A Novel Approach to Teaching the Language's Last Bastion. *Ampersand*, 4, 21–29.
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. & Φλιάτουρας, Α. (2004). Το λόγιο και το λαϊκό στην ελληνική γλώσσα: Ορισμός και ταξινόμηση. *Πρακτικά του 6ου Διεθνούς Συνεδρίου Ελληνικής Γλωσσολογίας*. Ρέθυμνο: Πανεπιστήμιο Κρήτης. <http://www.philology.uoc.gr/conferences/6thICGL/gr.html>
- Τριανταφυλλίδης, Μ. (2004). *Νεοελληνική Γραμματική*. Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων.
- Χαλσιάνη, Ι. (υπό δημοσίευση). Ηλεκτρονικά σώματα κειμένων και γλωσσική διδασκαλία: Διεθνείς αναζητήσεις και διαφαινόμενες προοπτικές για την ελληνική γλώσσα. *Πρακτικά Συνεδρίου: «2008, Ευρωπαϊκό Έτος Διαπολιτισμικού Διαλόγου: συνομιλώντας με τις γλώσσες-πολιτισμούς»*, Τμήμα Γαλλικής Γλώσσας και Φιλολογίας ΑΠΘ, Θεσσαλονίκη, 12–14 Δεκεμβρίου 2008.

Anka M. RAĐENOVIC

University of Belgrade

Faculty of Philology

Department of Modern Greek Studies

Use of Electronic Corpora in Grammar Teaching: Acquisition of Frequent Lexical Bundles at Higher Levels of Learning

Summary

The modern approach to teaching grammar at higher levels of language proficiency is a combination of grammar and vocabulary in which a special place is occupied by the mastery of non-native speakers with frequent lexical bundles (collocations). The acquisition of frequent lexical bundles, since they are not generated through knowledge of rules or formulae, is the topic of a study on the acquisition of foreign languages, especially at higher levels of proficiency. Textbooks, dictionaries and grammars as the main source of information for students and teachers of foreign

languages are insufficient tools for mastering frequent lexical bundles. For this reason, electronic corpora as sets of authentic texts represent a valuable resource for teachers and students in the process of teaching and learning a foreign language. Taking into account the specificity of the lexical-grammatical approach in the acquisition of modern Greek at higher levels of proficiency, the paper presents one of the possible approaches to the acquisition of frequent lexical bundles in grammar teaching by the use of electronic language corpora. The use of electronic corpora in grammar teaching at the university level can have implications both in the didactics of foreign languages and in the creation of curricula.

Keywords: electronic corpora; grammar teaching; frequent lexical bundles; modern Greek as L2; higher levels of language proficiency.

Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом *Creative Commons ауторство-некомерцијално 4.0 међународна* (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

This paper is published and distributed under the terms and conditions of the *Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International* license (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).